

Kézen fogott élet

Hol van az Elérhetetlen föld?

A Kilencek által dedikált, 1969-ben megjelent verskötetből, amely Oláh Jancsi enigmatikus versével indult, nekem is van egy. Azóta is keresem – már az életművére kiterjedően –, hogy hol lehet az a FÖLD, a kézzelfogható, a földrajzilag is betájolható, ahol „olyan fehérek a házak, mint egy ezüstbalta”. Nem és nem lelem. Oláh János *elérhetetlen földje*, azt hiszem, nem a fizikai valóban, hanem a költészet dzsungelében, a metaforák Ázsiájában, a kimondhatatlan Szaharájában, a Dél Keresztje alatt éneklő szirének önpusztításra csábító dalában, vagy egy afrikai boszorkánykör közepén található.

Az én elérhetetlen földemet viszont telekkönyvi pontossággal le tudom írni. Mert az a föld az Oláh Jancsié. Ott leng az a szőlős, holdsugarakkal kötözve az alkonyi éghez a Balaton felett, ahol egyszer, egy őszen, egy szüreten életem talán legfelhőtlenebb napját töltöttem el. Ha tudnám meghatározását, lényegét, azt is mondhatnám, hogy a legboldogabbat. Ó, az a bágyadt őszi mediterrán táj! A présház mögötti hatalmas diófa, a mandulafák göcsörtös, marasztaló karjai, a barnuló termésükkel incselkedő fügefák s a dombalj felé gyalogoló szőlősorok – számomra kataritikusan valóságossá, elérhetővé váltak, olyannyira, hogy már kezdtem is berendezni árnyaik alatt eljövendő életemet. Akkor ott, azt hiszem, megtaláltam azt a tájat, azt a földet, amely addig csak ábrándjaimban, vágyaimban élt. Igen, én, a Hargita alatti egy napos nyarakból, hathónapos telekből, országos őszi esőkből-ködökből egy ilyen magányba, egy ilyen balatonkébbe elhaló édenkertbe vágytam mindig is.

Állni látszott ott az idő, pedig dolgoztunk szorgosan. Szinte elragadtatással. Az én hangulatom akár euforikus is lehetett. Hiszen ott volt a két Kati, a két János, Matyi és az öt búbajos unoka, akik nem hagyták, hogy utánam jöjjön a székely mélabú. Aznap, ott, *nem volt a szívemben semmi, ami kiolthatta volna az évszak roppant illatát*. Csak annyi történt, hogy hirtelen megszomjaztam, s bor bár volt, nekem a Várdomb alatti hűvös forrás jutott eszembe. És a csik-somlyói borvíz. És aztán derült égből a villám: hirtelen a nyakamba ugrott a szőke kicsi cinka – talán Johanna, talán Dorottyá –, szorosan szorította a nyakamat, s csak úgy, minden érdek nélkül azt mondta: „*én úgy szeretlek.*”

Abban a pillanatban már tudtam, hogy Oláh Jancsi szülőse az én elérhetetlen földem. Félre hát ábránd, álom, szemlélődő élet, töprengő idő, mediterrán táj utáni vágyakozás, nekem ott a helyem a Kárpátok hurkában, az én székely népem acsarkodó idegösszeroppanásaiban, ahol soha senki nem fogja kimondani: „*én úgy szeretlek.*”

Utóirat: Tudom, hogy az a szőlős már nincs a család birtokában. És nincsen már János sem. Csupa nincs az élet. Az elérhetetlen föld mélye itt tátong előttünk...

Ferenczes István

Étkét vesztett tűzvész

Képtelen vagyok rá visszaemlékezni, pontosan mikor zajlott le az első, egyébként emlékezetes találkozásunk Oláh Jánossal. Csak arra emlékszem, hogy mindketten fiatalok voltunk, s Jancsi ráadásul inkább nézett ki birkózónak, mint érzékeny lelkű lírai költőnek. Csak később tudtam meg, hogy abban az időben valóban cselgáncsozott. De akkor, amikor történetem játszódik, szükség is volt az erejére, mert mivel a gyomrom már akkor sem bírta az autózást, szinte úgy kellett kikaparnia Pest belvárosában egy szlovák írőküldöttség kocsijából, halottfehéren és félájultan. (Mármint hogy én voltam halottfehér és félájult, s nem ő.)

A hatvanas évek legvégén vagy a hetvenes évek legelején járhattunk. A külföldi íróvendégek elszállásolása Budapesten akkor rendszerint úgy történt, hogy a szocialista országokból érkezőket ún. fizetővendégszobákban helyezték el, a nyugatiakat pedig elegáns szállodákban. A vendéglátó Magyar Írószövetség részéről Oláh Jancsi volt a kísérőnk, s ő támogatott föl egy bérház ötödik emeletére, de inkább cipelt föl, szinte a hátán. S hogy az milyen megterhelő és lassú munka volt, mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy a küldöttségünk egy másik tagja, Monoszló Dezső (a szlovákiai magyar irodalom akkor ügyeletes ködlovagja), amikor mi felértünk az ötödik emeletre, már javában kávézott, poharazgatott a háziasszonnyal.

Szóval így zajlott le a nevezetes első találkozásunk Oláh Jancsival. Két komoly, sőt komor költő a szó szoros értelmében a létszakma gyakorlása közben mutatkozott be egymásnak. (Ottlík tanításának megfelelően.)

S a helyzet később sem nagyon változott: Jancsival mindig úgy találkoztam, hogy éppen létfontosságú

dolgot intézett: vagy épp létverseket írt, vagy a Remetei Kéziratok című, fél underground folyóiratába kéziratokat gyűjtött, vagy az állandóan élethalálharcát vívó Magyar Napló érdekében talpalt. Komoly, a legjobb esetben is csak olyan félmosolyú embernek láttam, ismertem, s mivel én sem vagyok hahotázó típus, kapcsolatunk mindig komoly, létalapozottságú és (ahogy mondani szokták) „konstruktív” volt.

S ritkán azonos annyira költő a verseivel, mint Oláh János volt: darabos, sokszor még a rím és a kép „cifraságát” is messzire kerülő poétika volt az övé fiatalabb korában, érdes versei mindig az anyag, a társadalom, az erkölcs mozgásait képezték le valamilyen formában, s főleg azzal váltak létszerű képzőményekké, hogy állandóan a „szabadságélgeltenség” személyes és közösségi érzése pulzált bennük. *Az elérhetetlen föld* című antológia Oláh-opusai, a *Nagyító fény* című válogatott kötet versei valamiképpen mindig „légszomjas” szövegek. S nem sokat változott az Oláh-vershabitus később sem.

Vagy mégis?

Megleptek a költő versei a Kortárs 2012/7-8-as számában. A korábban egzisztenciálisan és szándékoltan rusztikus poétikájából csak ritkán engedő poeta mintha idősebb korára maga is áttért volna a jelenkori magyar költészetet uraló légiesebb, nyugatosan könnyed versretorikára. A *Titkok léte...* című, a fentiek értelmében megújított létversét a legszívesebben egészében ideidézném:

*A lét iránt lobbant mohó szerelmem,
mint étkét vesztett tűzvész, véget ért.
Magtalan magként csírázik szívemben
a meddő kérdés, hogy miért, miért?*

*Lehet, hogy ez most már a búcsú perce?
Meg kéne végre mindent értenem.
Nagyúr voltam vagy csak világ lelence?
Föladtam mindent: nem ér a nevem.*

Néhány sor, s mennyi finom, rejtett mélység, titok, utalás, kérdés. A rímeknek, a ritmusnak, a zenének itt hirtelen nagy szerep jut, s ez élet veszi a radikális halál-nézőpontúságnak: a direkt jelentés síkján felvázolt ontológiára a válasz az előmlő elégia, a lemondás, s ez a válasz tulajdonképpen csak a születés és elmúlás kivédhetetlenségének, az örök távozás és visszatérés törvényének tudatosítása, s az újabb kérdések lehetőségének megsejtetése. Babits és Kosztolányi

nyomdokaiban (vö. „*a meddő kérdés, hogy miért, miért?*”, „*nagyúr voltam...*” stb.), mintegy őket folytatva, továbbírva, s aláhúzva azt, amit a nagy elődök már korábban papírra tettek. Nevezetesen, hogy *az idő nem leli végét, s hogy van, kiről nem tudja senki, hol van.* (Lásd Babits *Esti kérdés*ét és Kosztolányi *Hajnali részegségét.*)

S így ér össze a kezdet, ha nem is a véggel, de a vég sejtelmével.

Oláh János egy éve halott. Búcsúversét viszont már halála előtt négy évvel megírta. **Tózsér Árpád**

A kifulladásig küzdő

Jánosra úgy emlékszem, mint aki közülünk, a Kilenckek közül a legműveltebb, leginkább vitaképes volt. Szerepe lehetett ebben annak, hogy a Képző- és Iparművészeti Gimnáziumba járt, s tanárai révén szemezgethetett a Kisképző által művészettörténeti tálcán felkínált szellemi csemegékből. Lévéen a dzsúdó válogatott kerettagja, a sport világában is otthonosan mozgott. Serdülőkorának színhelye, az 1956 őszen géppuskasorozatokkal kipontozott Soroksár a történelemmel testközelből ismertette meg. Csodáltam munkabírását, amely már kamaszkorában jellemezte. Középiszkolai osztálytárs mesélte, hogy amíg egy váza lerajzolásával küszködtek, János a baljában tartott verseskönyvbe sűrűbben pillantgatott, mint a feladat tárgyára. „Csak tudnám, miért szép ez a vers?” – szaladt ki elragadtatásában a száján.

Miközben hosszú éveken át dzsúdóedzőként gondoskodott családja mindennapi kenyérééről, írt regényt, novellát, tárcát, jegyzetet, fordított angolból, németből, s kultúraszervezőként elképesztő terheket vett a vállára az általa megmentett Magyar Napló szerkesztésével, alapított könyvkiadóval, berendezett könyvesbolttal, különféle bizottságokban végzett munkájával, a Kárpát-medencét fel-feltérképező író-olvasó találkozóival. Tévedhetetlen érzékeléssel nyúlt a fiatal tehetségek hóna alá, tudva, hogy a hála nem esztétikai kategória.

Tiszteletemet azzal a konok eltökéltségével is kivívta, ahogyan a kihaltak hirdett népi irodalom folytonosságát bizonyítani igyekezett. Mintha Aczél Györggyel vívott harcát folytatta volna, amely az *Elérhetetlen föld* című antológia kiadása körüli hercehurcával, majd hivatalos fogadtatásával kezdődött... Úgy állt a szellemi páston az övvel lazán megkötött dzsúdós hacukában, hogy mosolyogni is tudott. Szar-

kasztikus humora hiányzik leginkább nekem, amelylyel mindennapi világunkat, benne irodalmunkat, s annak futtatott vagy öntelt képviselőit egy-két tömondattal hajszálpontosan jellemezte. A méltatlanságot csak a maga személyét illetően tudta elviselni, ha az másokat érte, a kifulladásig – vagyis haláláig – harcolt ellene...

Kovács István

A „János” és az „Oljanó”

Volt egy antológiás, egyetemi korunkból való barátunk – sőt, ami az *Elérhetetlen földet* illeti, fáradhatatlan és „lerázhatatlan” ügyintézőnk –, a legendás Oláh János. (Sajnos, már csak volt.) Az jut eszembe róla, hogy több mint ötven éves közös „együtt-futásunk” ellenére, sosem tudtam becézni, ő volt az örök „János”, így, hivatalos komolysággal. Nekem ez illett hozzá, egész habitusához. Felesége, Mezey Kati mindig „Janiként” szólította (és említette), de számomra ez idegenül hangzott. Viszont még az egyetemi évekből volt egy variáns: a „Janó”, s még inkább: „Oljanó” – általában így emlegettük, s ezt ő is szerette.

Ám egész életműve, komoly (nem komolykodó!) magatartása és egyénisége alapján, úgy érzem, maradjon ő nekünk (mint másnak is) János. „A János”! S magunk között: „Oljanó!”

Kiss Benedek

A gondos földműves

Hány szálból szövi a Teremtő sorsunk hálóját, és mi módon?

Az elveihez foggal-körömmel ragaszkodóan tevékeny ember sorsának szövetét valószínűleg sokféle erős szálból és a megmásíthatatlanság szigorával.

Mint az Oláh Jánosét, aki egy esztendeje már csak emlékeinkben él. Tiszta-szép embersége, írói-költői-szerkesztői nagyszerűsége példaképként dacol a rontható idővel.

Nemes jellemvonásai sokaságának mégoly rövid méltatása sem férne el a rövidre szabott terjedelemben. Alkotói jelentőségéről tehát „csak” ennyit: teljesítménye a prózában és a költészetben egyaránt kimagaslik korának irodalmi terméséből. Szerkesztőként szívós küldetésstudattal kereste, bátorította, műveik publikálásával vezette be az irodalmi berkekbe a tehetséges, a modern realizmus jegyében alkotó szerzőket, ugyanakkor meggyőző érveléssel minősítette le a semmitmondások produkálóit. Gondos földműves cselekszik így: szakszerűen és odaadóan pá-

tyolgatja a jóra való veteményt, de nem szíveli a gyomokat.

Ismeretségünknek kevés híján húsz esztendő adott csupán, ráadásul az országhatár és a földrajzi távolság miatt ritkán találkozhattunk, de számomra mindig emlékezetes módon, mert mindannyiszor megtapasztalhattam önzetlen segítőkészségét, mindegyik az irodalmi élet jelenségeinek megismerésében, prózai műveim terjesztésében, meg- és elismerésében. Sose kérdeztem rá, de hajlamos vagyok azt hinni, hogy az ő kezdeményezése és kitaró szorgalmazása nélkül engem is elkerültek volna a szakmai elismerések.

Két évvel ezelőtt, a berekfürdői író táborban találkoztunk utoljára. Már megroskadva, botra támaszkodva járt, ami jelezte: sorsszövetének erős szálait, amelyek elviselték az eszmei hadakozások viszontagságait, az alattomos kór végzetesen megszárgatta. A következő nyáron más dimenzióba, az örök csend lét alatti világába költözött. Talán azzal a pislákoló reménnyel, hogy hús-vér személyének varázsos jelenléte nélkül is képesek leszünk megharcolni harcainkat. Köszönöm a Teremtőnek, hogy életutam egyik szakaszát együtt róhattam vele.

Nagy Zoltán Mihály

Oláh János élő emlékezete (részletek)

Oláh János értékszemplélete áthatja életművét, amely a hazai szépirodalom kiemelkedő része. Életműve bővelkedik szakmai kihívásokban és egyedi költői, írói válaszokban, így méltán foglalkoztatja mind a jelenlegi, mind az utókor irodalomkedvelő olvasóit. (...)

Személyiségét és ezáltal költészetét is meghatározza, meghatározta a finoman árnyalt, cizellált és szerteágazó intelligencia. Mert Nála mind a költői gesztusokat, mind a szerkesztői karakterjegyeket egyfajta európai léptékű bölcsesség működtette. S ebben a világképben nagy hangsúlyt kapott a nemzeti kultúra szellemisége.

Szorosabb közös szakmai munkánk 1995-ben vette kezdetét, amikor János alapító főszerkesztőként – ismét – életre hívta a Magyar Naplót. Ezzel a tettevel a magyar irodalom számára is missziót teljesített, hiszen a modern hazai irodalmi népnemzeti vonulata – a Kortárs és a Hírel kivételével – az irodalmi folyóiratok között nem rendelkezett publikációs fórummal. (...)

Nemcsak szakmai irányítója s karizmatikus vezetője volt a Naplónak, hanem minden körülmények

között szociálisan érzékeny maradt az őket körülvevő emberek iránt. Ennek következtében a Magyar Napló szerkesztősége nemcsak szakmai egység, irodalmi társaság volt, hanem egy közösség, egy nyitott műhely, amelynek tagjai a közös gondolatok mentén tudtak fejlődni, egymás szakmai kiteljesedését elősegíteni. A közös munka évtizedei alatt mindig örömmel láttam, ahogy támogatása, ösztönzése, mentorálása mellett egy-egy új költő, író aspiráns elkezdte zsenigéit írni. (...)

Rám nagy hatást gyakoroltak versei, de regényei is. Korai könyvei közül prózapoétikai szempontból mértékadó szépprózáknak tartom a *Közel* és a *Visszatérés* című műveit. Polcomon ott vannak ezek a korpuzok, Csoóri Sándor és Németh László kötetei mellett. Versei közül a *Sárga láng* címűt emelném ki, amelyben ezt írta: „Sárga lánggal ég az út, zölddel ég a park. Szél hiába, hogyha zúg. Szó, ha megzavart. Lábamon se út pora. Semmi sem ragad. Kabátomnak bársonya bő nyugalmat ad.” Valóban, az életműépítés metaforái összegződnek itt. A természet és a grammatika, majd a történelem és a táj, mind Oláh János szívében összegződött egyetlen entitássá.

Mindezeken túl szeretném kiemelni Oláh János következetességét. Személyiségének morális súlyát, amely szépirodalmi alkotásain, az általa életre hívott irodalmi műhelyeken keresztül ma is hatással vannak rám, ránk. János lélekben társunk marad az irodalom útján, és minden évben Az év versei antológia kapcsán eszembe fog jutni, ahogy a költészet napi Versmaratonon és a hajókiránduláson is. A fizikai valóságból elvesztettük, de a hazai irodalom nem lenne ma az, ami, ha János személyiségét nélkülöznie kellett volna. Az utolsó mondat nem szólhat másról, mint a köszönetről, hogy részesei lehettünk alkotó munkájának, életének.

Báger Gusztáv

A példaadó köszöntése

Amilyen örömmel vállalkoztam öt esztendeje, hogy néhány emlékserepet összeszedjek közel félszázados barátságunk jegyében a szerkesztő és közösség-szervező gályarabtárs Oláh János 70. születésnapjára, ami rá is, rám is, kettőnk közös vállalt keresztjére is jellemző legyen, olyan nehezen nézek vissza jó esztendővel azután, hogy itt hagyott. Nem tudom már megkérdezni, ha elbizonytalanodom akár napi gondjaimban: Jani, te most a helyemben mit tennél? Szerinted a változott politikai széljárás kedvezni fog

nekünk, netán újabb akadály- vagy vesszőfutás elébe nézünk, ha a hagyományos emberi és magyar értékek feltárásában, tudatosításában, továbbfejlesztésében eddigi eszményeinket követjük? Nem tudok már kérdegetni, legalábbis nem élőszóban.

Motoszkál bennem egy belém szorult kérdés. Bár a világ legtermészetesebb dolga, miért van az, hogy tudva tudom: az életem, erőm véges, mégis azt hiszem, még sokáig lesz kitartásom, egészségem a kitűzött célok elérésére, ígéretek beváltására? Néha azzal nyugtatom magam, hogy másoknak sem igazán sikerült megváltani a világot, maradt elvégzendő feladat bőven.

Amikor 2015 májusában jöttetek Kátival vissza a csiksomlyói búcsúból, a sztánai hegyoldalban a tengelyig érő, vendégmarasztaló, kalotaszegi agyagos sárban elakadt kocsit húztuk, nyomtuk, taszítottuk, közös erővel jobb belátásra bírtuk, és a sikert egy nagyon hosszú lépéssel ünnepeltük. Abból az Erdély-hegyaljai szürkebarátból húzok egy jó mészoldó-émlékfrissítő kupával.

Húzd rá, cigány – mondom Vörösmarty nyomán helyetted, János, és nem gondolok a gonddal! Lehet a nóta bús vagy szilaj, fájdalmas vagy merengő, még fel nem fedezett szférák zenéje, tamburás öregurak széteső muzsikája, vagy a gyérülni nem akaró napi feladatok makogó értekező prózája – a fontos talán mégiscsak az, hogy próbáljunk még egy darabig hasznára lenni a ránk figyelő közösségnek, aztán, ha a nekünk kirendelt idő úgy hozza, legalább minél kisebb terhet jelenteni, gondot okozni, fegyelmezetten, elég lelki erővel fogadni a ránk még váró megpróbáltatásokat. Ebben is a te példádát szeretném követni.

Szabó Zsolt (Kolozsvár)

Égi üllőn

Oláh János, az irdatlan lassú szenvedés ellenére úgy elfutottál előlünk – érezte-e talpán a hajdani somogyi parasztyerek a tarlónál kíméletlenebbül sajgó szúrásokat? –, hogy arra sem volt időnk, hogy a fejünket fölkapjuk. Miért? Mert mindvégig reménykedtünk a gyógyulásodban. Életed utolsó esztendeiben, kuncogva szerencsétlen sorsunkon, hányszor incselkedtünk, humorizáltunk a halállal! Úgyis csak azokat viszi el, akik nyújtják a kezüket, akik vele akarnak parolázni. Mi pedig mindig más tenyerekbe, főképp az élet tenyerébe akartunk belecsapni.

Fiatalként ti is vállatokra vettétek a Glóbuszt. Antológiátokkal belaktátok ifjú életemet. Számomra az *Elérhetetlen föld* maga volt a csoda. Talán fél százada is van, hogy megpillantottalak benneteket – hárman voltatok a Kilenceből – a Kolozsvár felé közlekedő vonaton. Akkor én még, noha készülődőben voltam, egyeneset nem rúgtam labdába, s ezért megszólítani sem meretek benneteket. Ezzel a *némasággal* kezdődött a barátságunk.

A kesernyés mosolyodat sosem fogom feledni. Túl néztél a való világon, vagy épp csak nyugtáztad bölcs derűvel, hogy hiába a mesterkedések tömkelege, átlátsz a szitán? A mosolyod mögé bújva, s bármily drámai sorssal ajándékozott is meg a Teremtő, jókedvűen, soha nem görcsölve vetted tudomásul az „ajándékot”. Nincs az a rossz, amelyből ne lehetne építkezni.

S te mindig ezt tetted – építkeztél. Családot teremtettél magad köré – hihetetlen a gének vándorlása, mindenik fiadból, Janiból is, Matyiból is, Kingából is karakteres művész lett – és baráti közösséget, amely katedrálissá emelte szeretett folyóiratodat.

Közös atyai barátunk, Határ Győző, a londoni harlekin, aki annyira becsülte írásművészetedet, évtizedekkel ezelőtt megajándékozott egy diktafonnal, hogy ha fölbredek, megörökíthessem az álmaimat. Ám, minthogy nem szoktam álmodni, sosem használtam a készüléket. Utolsó találkozásunkkor, hiszen nemrég álomban megjelentél, lett volna rá mód, de a kutyut már régen eldobtam. Iszonytató módon és erővel verted az égi üllöt, s nem szikrák özöne lepett el, hanem egy vakító fénycsóva. Olyannyira vakított, hogy fölbredtem. **Szakolczay Lajos**

Szép magyar vers

Jánostól tanultam meg szerkeszteni. Amikor a Naplóhoz kerültem, mindenféle feladatot kaptam tőle, s mert kevesen voltunk, a munka meg temérdek, úgy döntött: én szerkeszem meg egy századelős szlovén költő kötetét. A fordító, nem egy hatlövetű tehetség, ragaszkodott a képzavarokkal teli, nyegle munkájához, és én nem bírtam vele. A nyomdába adás határ-ideje pedig vészesen közelgett, nem lehetett tovább odázni a bajt. Sosem felejttem el azt a délutánt, amikor közösen küzdve próbáltuk megfejteni, hogy egyik-másik vers egyáltalán miről is szólhat. János biztos kézzel javított, s láttam, miként válik jóvoltából egy pocsék fordítás magyar verssé. Eggyel kül-

nösen meggyűlt a bajunk. Én legszívesebben kihagytam volna a kötetből, ő pedig bizonygatta, hogy ez jó vers lehet eredetiben. De ezzel nem mentünk sokra, mert csupán egy dolog volt bizonyos: ebben a versben szimbolikus szerep jutott egy zongorának és egy macskának. János, miután nem sikerült kihámoznia a túlírt, zavaros, magyartalan sorok jelentését, mérgeiben egyetlen mozdulattal áthúzta az egészet. Mit tehetett?! A nyáresti csendes szerkesztőségben elkezdett verset írni egy zongoráról és egy macskáról.

Erős Kinga

Megkésett visszatérés

Azt mondta, hogy jó, talán büszke is volt rám, amikor kiderült, hogy indítani akarnak a Magyar Írószövetség elnöki posztjáért. De fenntartom a helyedet – folytatta –, ide bármikor visszajöhetsz. Mindketten azt gondoltuk, hogy egy ciklusnál úgysem bírom vagy akarom csinálni tovább. Másképp alakult. Nem dorgált érte sosem, de néha mégis úgy érzem, mintha elárultam volna hallgatolagos egyezségünk. Tíz évet töltöttem a szárnyai alatt a Magyar Naplónál, amely második otthonom lett, szellemi iránytűm, kiindulási és igazodási pontom egyre bonyolultabbá és viharosabbá váló életemben. Én, akit asszonyok neveltek, titokban olykor mint pótapámra néztem fel rá. Több volt, mint főnököm és mentorom – a barátjának érezhettem magam, amiért nagyon hálás voltam. Aztán egyszer csak mindabból, amit közösen építettünk, kiszippantódtam. Üresség töltött el és hihetetlen egyedüllét. A jóval nagyobb gondok mázsás súlyai alatt elég nehéz volt ezt elviselnem. Fél évembe tellett, mire új szolgálati helyemen is magamra találtam. Nem tudhatom, ő hogyan élte meg távozásomat, de írószövetségi munkámat mindvégig segítette, erősítette, ellátott tanácsokkal, ötletekkel.

Csak a kérdése visszhangzik bennem mindmáig. Na, hogy döntesz, mikor térsz vissza? – ezt tette fel olykor nekem, szinte mellékesen, mert nem akart sürgetni, sem presszionálni, csak tudni szerette volna, meddig tartsa fenn a helyemet. S talán féltett is, mert láthatta rajtam, mennyire felőrölnek a napi gondok.

Ezt a kérdést egyszer a Tokaji Írótáborban intézte hozzám, mindketten épp ajtóink zárjával babráltunk ebéd után, hogy kicsit lepihenjünk. Még nem tudom – feleltem zavartan, s azzal beléptünk szobáinkba. De valahol, ott legbelül, még mindig azon a kollégiumi folyosón állunk, egymástól se nem túl közel, se

nem túl távol – mint korábban tíz éven át –, s egymásra pillantunk, mielőtt elnyelnek minket a szobák. Aztán az ajtók mintha az idő falában nyílnának meg újra, de az övének már nem lép ki senki sem. Hiába várom, hogy együtt menjünk tovább, csak saját lépteim konganak üresen, csak a saját lélegzésemet halom, az ő szobájából meg csak dől, ömlik kifelé a fény, akár egy zuhatag. Egy másodpercre megtorpanok, hogy megfürdessem melegében arcomat, aztán valami kényszer vagy szükségszerűség továbbtaszít, a folyosóvégi lengőajtón túlra, zsidongás öble fogad, nyel el.

Koporsója tövének fordultam sarkon, megkésve, letaglózva, hogy visszatérjek. Fedélzetén nagy a nyüzsgés, mindenki végzi a dolgát, építi tovább azt, amit ránk hagyott. De ő, a kapitány, már egy égi árbockosárból nézi mindezt, és olykor elmosolyogja magát, amikor összeakadnak lábaink.

Szentmártoni János

A közelében

Úgy kötődtem hozzá, mint a nagyapámhoz, mert tejfehér haja és szépen barázdált férfiarca mindig rá emlékeztetett, s mert néha ugyanolyan alma- meg présház szaga volt; és mert olyan természetességgel engedett szerkesztőnek és írónak lennem a lapjánál félkész verseimmel a zsebemben, mintha a fia vagy az unokája lettem volna. Az elvesztését is ugyanolyan nehéz volt tudomásul venni, még akkor is, ha végül elmorzsolódtam utolsó éveinek mindennapjaiból.

Sistereg az olaj a váltókon, gőzölög a talpfákról, mert függőlegesen veri, kalapálja az augusztusi Nap a vágányokat a bazalttöltésen; én az uzsai őrház oldalának dőlve ülök a biciklimen, bágyadtan tűröm, hadd kovácsoljon a tájba engem is. Ötödik hetemet töltöm a nagyszüleimnél, kilencéves lehetek talán, nézem, ahogy nagyapám vasutaspantallóban kapál a szemközti krumpliföldön átizzadt, könyékig túrt fehér ingében.

Amikor az *Elérhetetlen földön* töprengtem, mert fel akartam fedni a rejtélyét, úgy hiszem, ösztönösen ködlött bennem fel az iménti jelenet, tagolatlanul az idő, amikor *nem volt a szívemben semmi, ami kioltotta volna az évszakok roppant illatát*. Mint azon ritka élmények egyike, amikor is, mintha egy szemvillanásra el- vagy betelhetnénk a saját létünkkel, és az rajtunk túlcsondulva talán megmutatkozhatna nekünk.

Az *Elérhetetlen föld* szövegéből már első olvasásától szivárogni kezdett, és azóta is csepeg az a kimondatlan, mélységes és egzisztenciálisan nyugtalanító tapasztalat, hogy mi vagyunk ez az *elérhetetlen föld*, mi, önmagunk számára, a magunk élete, az önnön létünk, és hogy a *föld* eredendően vesz el az eszméjével. Elmúlik, amikor megnevezzük, önmagunk által szakítottunk el tőle, minekutána, akár mennyire is kitakarózunk, legfeljebb csak a közelébe juthatunk.

Hidegrázós, hogy a somogyi parasztyerek, miután ráértett a létezésnek erre a tehetetlenségére, '67-ben belerejtette a versébe, aztán ráhallgatva *földjének igazságára*, a munkába rejtőzve élte le életét, a legnehezebb időszakokban sem azt keresve, hogyan alkudhat meg, hanem azt, hogyan maradhat igaz a *földhöz*.

Bármikor fel tudom idézni, ahogy belegrimaszol a reprezentációba, belemosolyog a saját versfelolvasásaiba, ahogy elvonatkozik a „rákényszerített” szereptől. Szívesebben pakolta a könyveket, vagy mosta a boroshordókat, javítgatta a pályakezdők kéziratait, minthogy az éppen releváns asztaltársaságban szervezze írói karrierjét.

János benne élt, aminek a részünkről jó, ha csak a közelébe juthatunk.

Kondor Péter János

Fehér fény

Fehér, erős fény ég, amikor felnézünk a tornacsarnok magasból világító, mindig bekapcsolt lámpáira. Tiszta, fehér, durva anyagból varrt ruha, amit csak derékmagasságban választ el erős kontrasztként egy fekete öv. Szimbólum minden. Tisztaság, erő, egyszerűség, kettőség. Látszólagos durvaság, egyben az erő finom irányításának művészete. A versenyeket és tétre menő küzdelmeket leszámítva egy békés, filozofikus, harmóniát hozó sport is lehet, ha az embernek nyitva van a szíve.

Mester. Tanító. Példakép. Az olvasók és a pályatársak bizonyára szinte mindig civilben látták Jánost, János bácsit, ahogy szólítottuk. Mi szinte mindig cselgáncsruhában. Fekete-fehérben, utóbbihoz lassan a haja is hozzáidomult.

Nem a saját edzőnk volt, egy másik csoporté. De láttuk, ismertük, tiszteltük mint saját mesterünket. A Mester sok minden volt, pedagógus és apahelyettesítő egy személyben, ha úgy kellett. Kellett. Egyike volt a régieknek, az acélos kezűeknek, a tiszta tekintetűeknek, az egyenes gerincűeknek. Jóval később

tudtam csak meg, hogy ilyen volt közéleti és irodalmi véleménynyilvánításában is.

El kellett telnie húsz évnek, mire ki mertem hívni egy barátságos mérkőzésre. Pedig idősebb, könnyebb volt nálam, és azt hittem, gyengébb is. Meghajoltunk, csak kicsit moccanott a kezével (vagy a lábával?), nem éreztem mást, csak hogy repülök, barátságosan. Mosolygott, és talán dörmögött hozzá valamit mély, enyhén érdes hangján.

Később, ahogy a munkám új utakra vitt, öröm volt vele közéleti vagy kulturális rendezvényeken is szót váltani. Utoljára, a Vigadóban már nem volt jól, maga mondta. Nem akartam többet kérdezni.

Hasonlíthatnám a keleti harcművész filmek öreg mesteréhez, akihez a fiatal elmegy tanácsért, tanításért. De nem teszem, mert nem öregként él a gondolataimban. A tavalyi megemlékezés, ahol a nagyon is élénken figyelő arcú előtti ültünk, csak megerősítette ezt az érzést. Tudásért, jó szóért, egy vidám dörmögésért ma is szívesen elmennék hozzá.

Nem búcsúztunk el, mert nem kellett. A létezés örök. A fehér fénynek, ami bennünk és körülöttünk van, ő is része, és az is marad, mindenkor.

Szabó Zsolt (Budapest)

